

Pwyllgor Llywodraeth Leol a Thai

Dyddiad: 21 Ionawr 2022

Teitl: Craffu ar gyllideb ddrafft Llywodraeth Cymru 2022-23

Cyflwyniad

Mae'r Gyllideb Ddrafft yn cynnwys cynlluniau gwario ar gyfer 2022-23 i 2024-25. Yn y papur hwn cyflwynir tystiolaeth i'r Pwyllgor ynghylch cynigion cyllidebol ar gyfer rhaglenni yn y dyfodol yn ymwneud â chyllidebau Tai, Adfywio a Thir fel y'u hamlinellir yn y Gyllideb Ddrafft a gyflwynwyd ar 20 Rhagfyr 2021.

Yn Atodiad A ceir dadansoddiad o'r ffigurau perthnasol o'r Gyllideb Ddrafft ar gyfer Prif Grŵp Gwariant (PGG) Newid Hinsawdd yn ôl Maes Rhaglen Gwariant, Cam Gweithredu a Llinell Wariant yn y Gyllideb. Adlewyrchir y ffigurau hyn yn y tabl isod.

Tablau Ariannol

	Cyllideb Derfynol 2021-22 £'000	Cyllideb Ddrafft 2022-23 £'000	Newid £'000	Cyllideb Ddrafft 2023-24 £'000	Newid £'000	Cyllideb Ddrafft 2024-25 £'000	Newid £'000
Refeniw	217,508	237,508	20,000	245,008	7,500	251,508	6,500
Heb Fod yn Arian Parod	0	0	0	0		0	
Cyfanswm yr Adnoddau	213,508	237,508	20,000	245,008	7,500	251,508	6,500
Cyfalaf	538,027	697,500	159,473	834,000	136,500	865,500	31,500

**Ni ddyrannwyd unrhyw gyfalaf trafodiadau ariannol fel rhan o'r Gyllideb Ddrafft. Ystyrir a gwneir dyraniadau fel rhan o'r Gyllideb Ddrafft.*

Dyraniadau a wnaed i gefnogi Ymrwymadau'r Rhaglen Lywodraethu

Mae'r Gyfarwyddiaeth Dai yn cefnogi'r gwaith o gyflawni nifer o ymrwymadau'r Rhaglen Lywodraethu. Yn unol ag egwyddorion rheoli'r gyllideb Llywodraeth Cymru, mae dyraniadau i gefnogi'r gwaith o gyflawni'r ymrwymadau hyn wedi targedu ymyriadau sy'n fforddiadwy ac yn cynnig gwerth am arian. Rhoddir manylion y dyraniadau hyn a'r ymrwymadau yn y Rhaglen Lywodraethu a gefnogir ganddynt drwy'r papur hwn.

Cafodd Asesiad Effaith Integredig Strategol ei gyhoeddi ar y cyd â'n Cyllideb Ddrafft ar 20 Rhagfyr; noda sut mae ein hymyriadau wedi cael eu targedu i fynd i'r afael ag effeithiau economaidd, effeithiau ar yr hinsawdd ac effeithiau eraill. Gwnaed dyraniadau drwy'r portffolio hwn i fynd i'r afael ag effeithiau a nodwyd a chan gofio egwyddorion Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol; rhoddir y manylion hyn drwy'r papur hwn.

Digartrefedd – Dyranriad refeniw o £13.240m yn 2022-3, a £5m arall yn 23-24, a £5m arall yn 24-25

Mae gwneud diwygiadau sylfaenol i wasanaethau digartrefedd er mwyn canolbwyntio ar atal ac ailgartrefu'n gyflym yn flaenoriaeth allweddol yn y Rhaglen Lywodraethu sy'n ymrwymo i **“Diwygio cyfraith tai a gweithredu argymhellion y Grŵp Gweithredu ar Ddigartrefedd i ddiwygio gwasanaethau digartrefedd yn sylfaenol er mwyn canolbwyntio ar atal ac ailgartrefu'n gyflym”**. Mae diwygio'r system Dai yn cynnig y cyfle i gyfrannu'n sylweddol at Gymru decach a mwy cyfartal.

Bydd cyllid refeniw ychwanegol o £13m yn rhoi hwb i'r buddsoddi mewn gwasanaethau Atal Digartrefedd a Chymorth Tai ledled Cymru yn ogystal â chefnogi'r gwaith o ddatblygu ***cynllun cenedlaethol sy'n cyfyngu rhent i lefelau lwfans tai lleol i deuluoedd a phobl ifanc sy'n ddigartref neu sydd mewn perygl o fod yn ddigartref***. Rydym eisoes wedi dechrau gweithio ar gyflawni ein hamcan i wneud diwygiadau sylfaenol i wasanaethau digartrefedd er mwyn canolbwyntio ar atal ac ailgartrefu'n gyflym sy'n flaenoriaeth allweddol yn y Rhaglen Lywodraethu. Mae buddsoddiad ychwanegol mewn gwasanaethau cymorth tai ac atal digartrefedd yn cyflawni ar amcanion polisi allweddol, yn lleihau'r pwysau ar wasanaethau cyhoeddus eraill ac yn gwella canlyniadau i unigolion a theuluoedd. Felly mae'r ffocws parhaus a chynyddol ar fesurau atal drwy'r Grant Cymorth Tai a'r Grant Atal Digartrefedd yn hanfodol.

Bydd ein cymorth yn sicrhau bod gennym system sy'n rhoi'r bobl gywir yn y cartrefi cywir yn y cymunedau cywir gyda'r cymorth cywir, er mwyn i bobl lwyddo a ffynnu. Mae angen i'r fframwaith deddfwriaethol, polisi a chyllid gael ei ddiwygio a'i gysoni i gyflawni hyn. Yn ddiau mae'r pandemig wedi cyflymu agweddau ar y gwaith ehangach o drawsnewid gwasanaethau digartrefedd, yn bennaf o ran yr ystyriaethau polisi ynghylch angen blaenoriaethol. Er bod y mesurau dros dro wedi bod yn hynod lwyddiannus wrth leihau niferoedd cysgu allan i'w lefelau isaf erioed, mae wedi arwain at niferoedd nas gwelwyd o'r blaen mewn llety dros dro – ar hyn o bryd amcangyfrifir bod 6,900 o bobl ledled Cymru mewn llety o'r fath, sy'n rhoi pwysau sylweddol ar adnoddau awdurdodau lleol.

Bydd y cyllid ychwanegol yn helpu awdurdodau lleol gyda chostau llety dros dro er mwyn parhau â'r dull 'pawb i mewn' yn ystod y cyfnod pontio, cyn diwygiadau deddfwriaethol ehangach a'r newid i ddull ailgartrefu'n gyflym.

O ystyried yr ystod eang o bobl y gall digartrefedd effeithio arnynt, rhoddwyd ystyriaeth sylweddol i grwpiau gwarchoddedig. Rydym wedi edrych ar y data a gallwn weld bod angen gwasanaethau penodol ledled Cymru i wasanaethu grwpiau penodol o gleientiaid sydd ag anghenion unigryw. Mae'r Grant Cymorth Tai (llinell sylfaen o £166.8m ar draws y tair blwyddyn ariannol) yn helpu i greu gwasanaethau mwy arbenigol a all gefnogi grwpiau gwahanol, e.e. menywod y mae digartrefedd, yn ogystal â cham-drin domestig a thrais rhywiol, yn effeithio arnynt. Drwy gael y fath gymorth yn ei le, bydd menywod yn fwy tebygol o gysylltu â gwasanaethau, yn hytrach nag aros 'o'r golwg' ac mewn perygl. Yn yr un modd, bydd gwasanaethau sy'n sensitif o ran oedran neu rywioledeb yn hanfodol i gleientiaid LGBTQ+ ifanc sydd angen cymorth arbenigol er mwyn teimlo'n ddigon diogel i gyflwyno eu hunain a symud i lety mwy parhaol. Mae sicrhau ein bod yn diwallu anghenion pobl ethnig leiafrifol amrywiol hefyd yn bwysig o ystyried effaith anghymesur digartrefedd ar rai pobl ethnig leiafrifol. Mae gwasanaethau

cofleidiol a ddatblygwyd yn ystod y pandemig, gan gynnwys cymorth i'r rhai â phroblemau iechyd meddwl a/neu gamddefnyddio sylweddau, wedi dod yn rhai prif ffrwd drwy'r cyllid ychwanegol a roddwyd i'r GCT yn 2021-22.

Mae'r buddsoddiad mewn gwasanaethau cymorth tai ac atal digartrefedd yn cyflawni ar amcan polisi allweddol, yn lleihau'r pwysau ar wasanaethau cyhoeddus eraill ac yn gwella canlyniadau i unigolion a theuluoedd. Er enghraifft, amcangyfrifwn, ar hyn o bryd, oherwydd y pandemig, fod o leiaf 6,900 o bobl mewn llety dros dro ledled Cymru. Dengys tystiolaeth gan Crisis UK fod pobl sy'n ddigartref am dri mis neu fwy yn costio £18,388 ar gyfartaledd i wasanaethau cyhoeddus (iechyd a chyfiawnder troseddol) dros y cyfnod o 12 mis. Byddai hyn yn cyfateb i dros £126.9m mewn costau amcangyfrifedig i wasanaethau cyhoeddus yng Nghymru (dros £44.4m mewn gwasanaethau iechyd yn unig) pe bai'r rheini sydd mewn llety brys ar hyn o bryd yn ddigartref am dri mis neu fwy. Mae'r ffocws parhaus ar fesurau atal drwy'r Grant Cymorth Tai i gadw pobl yn eu cartrefi yn hanfodol felly.

Amcangyfrifodd ymchwil gan Cymorth Cymru a Phrifysgol Metropolitan Caerdydd i effaith gymdeithasol ac ariannol y Grant Cymorth Tai fod y grant yn gwneud arbediad blynyddol gros i wasanaethau cyhoeddus o £300.4m, neu arbediad blynyddol net o £176.7m (o ystyried gwariant blynyddol GCT ym mis Gorffennaf 2019). Mae hyn yn cynrychioli arbediad net amcangyfrifedig i wasanaethau cyhoeddus yng Nghymru o £1.40 am bob £1 o gyllid ar gyfer GCT. Mae pob £1 o gyllid GCT yn gwneud arbediad net amcangyfrifedig o £5.20 ar gyfer gwasanaethau iechyd meddwl.

Felly, yn y pen draw, mae trawsnewid yn ymwneud â'r angen i symud adnoddau er mwyn lleddfu pwysau a galw o rannau eraill o'r system. Ceir tystiolaeth anecdotaidd yn ystod y pandemig fod darparu llety i bobl sydd wedi bod yn cysgu allan yn yr hirdymor wedi galluogi gwasanaethau cyhoeddus ehangach i ymgysylltu â phobl, gan eu helpu i sefydlogi a rheoli arferion camddefnyddio sylweddau a defnyddio gwasanaethau iechyd meddwl a chorfforol, a lleihau'r pwysau ar wasanaethau brys.

Bydd y cyllid ychwanegol a ddyrennir yn y gyllideb yn fodd i barhau i ddilyn y trywydd hwn wrth inni symud yn fwy tuag at wasanaethau digartrefedd atal a phontio tuag at ddull ailgartrefu'n gyflym.

O'r dyraniad o £13m i Linell Wariant yn y Gyllideb Digartrefedd yn 2022-23, bydd **£1m** yn cefnogi'r ymrwymiad yn y Rhaglen Lywodraethu i ***“Defnyddio'r Ddeddf Rhentu Cartrefi i roi mwy o sicrwydd i rentwyr a datblygu cynllun cenedlaethol sy'n cyfyngu rhent i lefelau lwfans tai lleol i deuluoedd a phobl ifanc sy'n ddigartref neu sydd mewn perygl o fod yn ddigartref”***. Rydym eisoes wedi cyhoeddi y byddwn yn cyflwyno cynllun les cenedlaethol ledled Cymru i wella mynediad i dai fforddiadwy tymor hwy yn y sector rhentu preifat. Bydd awdurdodau lleol yn gallu defnyddio'r cynllun i gyflawni eu dyletswyddau digartrefedd ac atal digartrefedd. Anogir perchenogion eiddo i roi eu heiddo ar les yn gyfnewid am sicrwydd rhent a chyllid ychwanegol i wella cyflwr yr eiddo; a bydd tenantiaid yn cael budd o ddeiliadaeth sicr tymor hwy (rhwng 5 ac 20 mlynedd) am renti a gyfyngir i gyfraddau Lwfans Tai Lleol. Mae cyllid refeniw yn cynorthwyo awdurdodau lleol i staffio a gweinyddu'r cynllun ac yn sail i gymhelliant perchenogion eiddo a chymorth tenantiaid.

Cyflenwad y Sector Rhentu Preifat – Dyraniad cyfalaf o £0.5m yn 2022-23, £1.5m yn 2023-24, a £1.5m yn 2024-25.

Bydd mynediad i fwy o dai fforddiadwy o ansawdd da yn sbardun allweddol wrth helpu i ddiwallu anghenion pobl Cymru. Bwriedir i gynllun les PRS y sector rhentu preifat fynd i'r afael â rhai o'r anawsterau y mae landlordiaid a thenantiaid yn eu profi yn y PRS. Caiff y cynllun ei gyflwyno ledled Cymru er mwyn gwella mynediad i dai fforddiadwy tymor hwy yn y sector rhentu preifat. Mae'r cynllun yn cefnogi'n uniongyrchol y gwaith o gyflawni'r ymrwymiad yn y Rhaglen Lywodraethu sy'n nodi **datblygu cynllun cenedlaethol sy'n cyfyngu rhent i lefelau lwfans tai lleol i deuluoedd a phobl ifanc sy'n ddigartref neu sydd mewn perygl o fod yn ddigartref.**

Anogir perchenogion eiddo i roi eu heiddo ar les i'r awdurdod lleol yn gyfnewid am sicrwydd rhent a chyllid ychwanegol i wella cyflwr yr eiddo a bydd yr awdurdodau lleol yn gallu defnyddio'r cynllun i gyflawni eu dyletswyddau digartrefedd ac atal digartrefedd. Yr uchelgais yw, erbyn diwedd blwyddyn 5, y bydd pob awdurdod lleol wedi rhoi 1% o'u PRS ar les drwy'r cynllun, sef tua 2,000 o eiddo ledled Cymru.

Nod y cynllun yw gwella mynediad i dai fforddiadwy ac o ansawdd da tymor hwy yn y PRS a mynd i'r afael â phryderon ynghylch tlodi sy'n deillio o gost tai, gan gynnwys cefnogi cymunedau lle caiff pobl eu prasio allan o'r farchnad rhentu preifat. Bydd hyn o fudd i denantiaid drwy eu cefnogi i gael llety PRS lle byddent fel arall yn wynebu rhwystrau sylweddol, a thrwy eu helpu i gael gafael ar denantiaethau a'u cadw gellir lleihau'r risg o fod yn ddigartref yn y dyfodol drwy fynd i'r afael â'u heriau mewn ffordd gyflym a chyfrifol.

Bwriedir i'r cynllun helpu rhai o'r bobl hynny sydd dan anfantais ac sydd o bosibl yn fwy agored i niwed mewn cymdeithas ac mae wedi'i gynllunio i adlewyrchu anghenion plant a'u cynrychiolwyr, pobl â nodweddion gwarchodedig o dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010, a phobl eraill a all wynebu rhwystrau penodol.

Gan fod y cynllun hefyd yn darparu cartref diogel i unigolion, mae buddiannau amrywiol yn gysylltiedig â hynny, gan gynnwys iechyd (yn cynnwys iechyd meddwl) gan ei fod yn darparu llety tymor hwy ar gyfraddau lwfans tai lleol i gartrefi ar incymau isel gan wneud y PRS yn hygyrch i'r rhai sydd wedi'u hallgáu'n ariannol ar hyn o bryd neu sy'n byw yn y llety PRS o'r ansawdd gwaethaf heb fawr ddim sicrwydd deiliadaeth. Mae darparu tai o ansawdd da, lle sicrheir hyd deiliadaeth, yn helpu i atal a lliniaru cyflyrau corfforol a meddyliol gan arwain at lai o alwadau ar y GIG a chymdeithas iachach.

Bydd rhoi mwy o sicrwydd o ran llety i denantiaid yn cyfrannu at Gymru Iach a mwy Cyfartal, Cymru o Gymunedau Cydlynus, a Chymru â diwylliant bywiog lle mae'r Gymraeg yn ffynnu. Dangosir hyn gan fuddiannau iechyd clir cael cartref o ansawdd da sy'n fforddiadwy ac a leolir mewn man diogel.

Mae buddsoddi yn y PRS yn cyfrannu at yr economïau lleol, gan greu a chefnogi swyddi a chyfleoedd hyfforddi, a gwella iechyd, llesiant ac ansawdd bywyd pobl. Fel rhan o'r gwaith hwn eir ati i wella'r stoc dai ar gyfer cenedlaethau'r dyfodol ac ansawdd y stoc dai honno yn y PRS. Mae cefnogi'r gwaith o ddarparu cartrefi fforddiadwy hefyd yn helpu i greu swyddi, cyfleoedd hyfforddi a chadwyni cyflenwi datblygu tai lleol.

Mae'r cynllun hwn yn gofyn am gydwethio ag awdurdodau lleol er mwyn helpu i atal a lleihau digartrefedd. I asesu effeithiolrwydd y model, mae cynllun braenaru wedi bod ar waith mewn saith awdurdod lleol a bydd y gwersi a ddysgir ohono yn helpu i gyflwyno'r cynllun yn genedlaethol. Un o brif fuddiannau'r cynllun yw'r cyfle i atgyfnerthu'r cysylltiadau rhwng awdurdodau lleol a landlordiaid sector preifat, gan ddarparu llwybrau i gartrefi sy'n ddigartref neu sy'n wynebu hynny i dai a chynnig sefydlogrwydd a chymorth ariannol i landlordiaid.

Mae'r rhan fwyaf o gyllid Llywodraeth Cymru yn anelu at gefnogi'r rhai sydd â'r angen blaenoriaethol mwyaf am dai a mentrau i ddarparu tai newydd a/neu fforddiadwy. Yn hytrach, mae'r cynllun hwn yn diwallu anghenion yn wahanol drwy geisio lleddfu'r pwysau ar y galw am dai cymdeithasol drwy ei ddefnydd o'r PRS. Ni fydd menter o'r fath at ddant pawb a bydd angen ystyried cymhwystra wrth baru pobl a gaiff fudd o'r cynllun a'r annibyniaeth mae'n ei chefnogi.

Polisi Tai – Dyranid refeniw o £1.76m yn 2022-23, ar sail llinell sylfaen am y ddwy flynedd nesaf

Mae £1.76m wedi cael ei ddyrannu i Linell Wariant yn y Gyllideb Polisi Tai fel pecyn cyllid i gyflawni amrywiaeth o weithgareddau i gyflawni ein hymrwymadau yn y Rhaglen Lywodraethu.

Bydd gweithredu'r ddeddfwriaeth Rhentu Cartrefi yn gwneud deiliadaeth yn llawer mwy diogel drwy sicrhau bod tenantiaid nad ydynt wedi torri eu contract yn cael o leiaf chwe mis o rybudd i ddod o hyd i gartref newydd. Bydd y ddeddfwriaeth hefyd yn gwneud newidiadau pwysig eraill, megis amddiffyn tenantiaid rhag cael eu troi allan i ddial arnynt a sicrhau bod cartrefi yn addas i fyw ynddynt, a fydd yn cynnwys gosod larymau mwg a charbon monocsid a chynnal profion rheolaidd ar ddiogelwch trydanol. Mae'r Gweinidog Newid Hinsawdd wedi ymrwymo i weithredu Rhentu Cartrefi erbyn toriad yr haf 2022.

Byddwn hefyd yn cefnogi **“Sicrhau bod landlordiaid Rhentu Doeth Cymru yn ymateb yn gyflym i gwynion am hiliaeth a throseddau casineb ac yn cynnig cymorth priodol”** drwy hyfforddi landlordiaid ac asiantiaid rheoli sy'n rhentu eiddo yng Nghymru. Byddwn yn gweithio gyda sefydliadau'r trydydd sector a Rhentu Doeth Cymru i ddatblygu hyfforddiant sy'n canolbwyntio ar ymateb yn gyflym i gwynion am hiliaeth a throseddau casineb ar gyfer yr holl landlordiaid ac asiantiaid rheoli sy'n rhentu eiddo yng Nghymru. Cyflwynir yr hyfforddiant ochr yn ochr â rhaglen gyfathrebu codi ymwybyddiaeth, sy'n targedu tenantiaid, a fydd yn canolbwyntio ar sut i roi gwybod am hiliaeth a throseddau casineb a ble i gael help a chefnogaeth.

Bydd cyllid refeniw ychwanegol o **£0.6m** yn cefnogi'r gwahanol elfennau o weithgarwch yn y **Cynllun Peilot ar gyfer Ail Gartrefi a Fforddiadwyedd** sy'n ategu'r Ymrwymiad yn y Rhaglen Lywodraethu sy'n nodi **“Creu Cynllun Tai Cymunedau Cymraeg”**. Mae hyn yn cynnwys rheolwr peilot, staff maes penodol yn yr ardal beilot, gwaith gwerthuso a chyfnewid arfer dda, amrywiaeth o ymyriadau wedi'u hariannu gan y rhaglen, a chynngor a chymorth cyfreithiol

Mae'r Rhaglen Lywodraethu yn nodi'n glir ein hymrwymiad i fynd i'r afael â fforddiadwyedd mewn ardaloedd lle ceir nifer mawr o ail gartrefi a datblygu Cynllun Tai Cymunedau Cymraeg. Cafodd ymgynghoriad ar y cynllun ei lansio gan y Gweinidog Addysg a'r Gymraeg ar 23 Tachwedd. Mae'r cynllun yn cynnwys cynigion ar sawl ymyriad sy'n anelu at gefnogi cymunedau Cymraeg. Yn eu plith mae cefnogi cwmnïau cydweithredol a mentrau cymdeithasol a arweinir gan y gymuned, sefydlu grŵp llywio gwerthwyr tai a sefydlu comisiwn ar y Gymraeg. Daw'r ymgynghoriad i ben ar 22 Chwefror 2022. Bydd yr ymyriadau yn y cynllun drafft, os cânt eu datblygu yn dilyn yr ymgynghoriad, yn ategu'r gwaith a wneir yn ardal beilot ail gartrefi Dwyfor.

Bydd refeniw ychwanegol o **£0.5m** yn galluogi asiantaethau **Gofal a Thrwsio** i ehangu eu gwasanaethau i gynorthwyo rhyddhau achosion cyflym o'r ysbyty yn gyflym. Mae'r

cynnydd mewn cyllid i £4.8m yn benodol i alluogi asiantaethau i gefnogi pobl lle mae'n fwy cymhleth eu rhyddhau o'r ysbyty lle na ellir darparu addasiadau nes bod gwaith hanfodol wedi'i wneud yn y cartref e.e. cael gwared ar beryglon iechyd, cwmpo a thân. Bydd hyn o fudd arbennig i bobl anabl, gan gynnwys y rhai sydd â chyflyrau megis methu â chael gwared ar ddim (hoarding), yn ogystal â pherchen-feddianwyr mewn tai hŷn sydd mewn cyflwr gwael a'r rhai yn y sector rhentu preifat na allant fanteisio ar wasanaethau cynnal a chadw landlordiaid cymdeithasol.

Mae'r Rhaglen Lywodraethu hefyd wedi ymrwymo i “**Deddfu i weithredu ar argymhellion Comisiwn y Gyfraith mewn perthynas â diwygio lesddaliadau**”. Mae'r sector tai lesddaliadol yn rhan bwysig o'r farchnad dai genedlaethol. Mae'n cynnwys tua 4.5 miliwn o gartrefi yng Nghymru a Lloegr. Mae tua dwy ran o dair o'r rhain yn fflatiau ac mae traean yn dai. Yng Nghymru, mae lesddaliadau yn cyfrif am tua 16% o'r holl anheddau. Mae hyn yn cyfateb i ffigur bras iawn o 235,000 o gartrefi. Mae Comisiwn y Gyfraith wedi cynnig diwygiadau eang er mwyn ei gwneud hi'n haws i lesddeiliaid ymestyn neu brynu rhydd-ddaliad eu cartrefi a hyrwyddo mabwysiadu cyfunddaliad fel math o berchenogaeth sy'n cynnig mwy o hawliau na lesddaliad. Mae'r Gweinidog wedi ymrwymo i ddiwygio'r system lesddaliadau drwy gydweithio â Llywodraeth y DU, yn enwedig am fod rhai agweddau ar y ddeddfwriaeth i weithredu argymhellion Comisiwn y Gyfraith yn debygol o ymwneud â materion a gedwir yn ôl. Drwy ddilyn y trywydd hwn gellir cyflwyno set fwy cynhwysfawr a buddiol o ddiwygiadau i lesddeiliaid yng Nghymru cyn gynted â phosibl. Bydd y cyllid ychwanegol yn helpu i roi mwy o bwyslais ar y diwygiadau pwysig hyn.

Drwy weithredu argymhellion Comisiwn y Gyfraith ar ddiwygio lesddaliadau a sicrhau bod manau agored a chyfleusterau ar ystadau yn cael eu hariannu'n deg, sy'n un o ymrwymadau eraill y Rhaglen Lywodraethu, byddwn yn cyfrannu at ein hamcan llesiant o wneud ein dinasoedd, trefi a phentrefi yn fannau hyd yn oed yn well i fyw a gweithio ynddynt.

Bydd y cyllid ychwanegol hefyd yn cefnogi gwaith i “**Cyhoeddi Papur Gwyn i gyflwyno cynigion ar gyfer yr hawl i gartrefi digonol, gan gynnwys rhenti teg a ffyrdd newydd o sicrhau bod cartrefi'n rhai y gall pobl ar incwm lleol eu fforddio**”. Bydd cyllid yn cefnogi gwaith i sefydlu sail dystiolaeth a datblygu polisi o ran yr ymrwymiad hwn i ddatblygu papur gwyn ar Eiddo a Rhenti Teg.

Bydd y balans o gyllid yn helpu i gyflawni amrywiaeth o weithgareddau sy'n canolbwyntio ar sicrhau bod gan bawb gartref clyd ac y cyflawnir cydraddoldeb ac y cyrhaeddir safonau tai uchel ledled Cymru. Mae hyn yn cynnwys cyflawni'r ymrwymadau canlynol yn y Rhaglen Lywodraethu:

- **Bwrw ymlaen â chymau i osod terfyn ar nifer yr ail gartrefi, dod â rhagor o gartrefi o dan berchnogaeth gyffredin a thrwyddedu llety gwyliau.** Rydym yn dilyn trywydd tair elfen i fynd i'r afael â'r heriau sy'n wynebu cymunedau â lefel uchel o ail gartrefi yng nghyllid Refeniw Cymru o **£0.6m** a fydd yn cefnogi gwahanol elfennau'r gweithgarwch yng Nghynllun Peilot Ail Gartrefi a Fforddiadwyedd sy'n ategu'r ymrwymiad yn y Rhaglen Lywodraethu: Creu Cynllun Tai mewn Cymunedau Cymraeg. Mae hyn yn cynnwys rheolwr peilot, staff maes penodol yn yr ardal beilot, gwaith gwerthuso a chyfnwid arfer dda, amrywiaeth o ymyriadau wedi'u hariannu gan y rhaglen, a chyingor a chymorth cyfreithiol. Hefyd, bydd Cymorth Prynu yn rhan o'r pecyn i fynd i'r afael â materion fforddiadwyedd drwy dargedu a theilwra rhaglenni tai presennol.

- **Datblygu mesurau treth, cynllunio a thai effeithiol pellach i sicrhau bod buddiannau pobl leol yn cael eu gwarchod.** Mae'r ymrwymadau hyn yn ymwneud â'n gwaith ym maes datrysiadau ail gartrefi a thai fforddiadwy. Ar y cam hwn, rydym wedi ymgynghori ar drethi lleol ar gyfer ail gartrefi a llety hunanddarpar, ac wedi lansio ymgynghoriadau ar newidiadau posibl i'r system gynllunio a'r Dreth Trafodiadau Tir. Caiff penderfyniadau yn ymwneud â'r meysydd hynny, ac effeithiau ariannol opsiynau, eu hasesu'n llawn yn unol â'r ymatebion i'r ymgynghoriad. Rydym hefyd wedi sefydlu cynllun peilot i brofi ymyriadau yn Nwyfor. Bydd y gyllideb yn cefnogi'r gwaith o gyflwyno a gwerthuso'r cynllun peilot yn ogystal â chydgyssylltiad canolog ein gwaith datblygu a gweithredu polisi.
- **Ymchwilio i ddichonolrwydd cyflwyno morgeisi awdurdodau lleol.** Mae Adran 435 o Ddeddf Tai 1985 yn rhoi'r pŵer i awdurdodau lleol ddarparu morgeisi'n uniongyrchol. Darparodd nifer bach o gynghorau yn Lloegr yn bennaf forgeisi yn sgil argyfwng ariannol 2007-08 gan dargedu morgeisi at brynwyr tro cyntaf drwy Gynllun Morgeisi Awdurdodau Lleol (LAMS). Yn y cynllun hwn roedd yr awdurdodau lleol oedd yn cymryd rhan yn neilltuo swm o arian fel indemniad ar gyfer y benthyciwr neu'r benthycwyr morgeisi partner. Mae'r indemniad hwn yn galluogi'r ymgeisydd i wneud cais am forgais ag ond 5% o flaendal yn hytrach na'r symiau o ryw 20% i 25% sy'n ofynnol gan y rhan fwyaf o fenthycwyr morgeisi. Mae'r indemniad hwn hefyd yn galluogi'r ymgeisydd i gael cyfraddau llog tebyg i'r rhai a gynigir i bobl â blaendal personol uwch.

Roedd CBS Rhondda Cynon Taf yn un o'r rhai oedd yn cymryd rhan yn LAMS. Byddwn yn archwilio'r defnydd o'r cynllun hwn ymhellach gydag awdurdodau lleol yng Nghymru ac yn darparu canllawiau ysgrifenedig ar eu pwerau i ddarparu morgeisi.

Diogelwch Adeiladau- Dyraniad refeniw o £5m yn 2022-3, £1m arall yn 2023-24, a £500k arall yn 2024-25. Dyraniad cyfalaf o £75m yn 2022-23, £135m yn 2023-24, a £165m yn 2024-25.

Mae Diogelwch Adeiladau yn flaenoriaeth i Lywodraeth Cymru. Mae diffygion mewn adeiladau yn cael effaith sylweddol ar lesddeiliaid a phreswylwyr ac rydym wedi ymrwymo i ***“Diwygio'r system diogelwch adeiladau bresennol, gan gynnwys ail gam Cronfa Diogelwch Adeiladau Cymru, fel bod pobl yn teimlo'n ddiogel yn eu cartrefi”***.

Rydym yn ymrwymedig i ganfod datrysiad ac yn gweithio'n ddiwyd ar y mater mwyaf cymhleth hwn. Rydym am sicrhau bod cyllid i gefnogi gwaith cyweirio yn mynd i'r afael â'r holl faterion sy'n effeithio ar ddiogelwch tân mewn adeiladau amlfeddiannaeth ac yn sicrhau nad oes rhaid i neb arall wynebu'r anawsterau hyn eto yn y dyfodol; ac mai'r datrysiadau a nodir yw'r rhai cywir. Mae'r llywodraeth hon am sicrhau bod adeilad preswyl amlfeddiannaeth yn fannau diogel i fyw ynddynt a'u bod yn gallu diogelu bywydau yn achos tân.

Bydd cyllid yn y dyfodol yn datblygu ymhellach Gronfa Diogelwch Adeiladau Cymru gan ddwyn ymlaen opsiynau cymorth i'r rhai mewn adeiladau yr effeithir arnynt. Bydd cyllid

refeniw yn cefnogi Diogelwch Adeiladau. Drwy ddigwyddiadau gwybodaeth rydym wedi ymgysylltu â Pherchnogion Cyfrifon er mwyn eu hysbysu a'u hannog i ddefnyddio'r broses Mynegi Diddordeb fel cyfle i archwilio ymhellach ddiogelwch eu hadeiladau. Agorodd cam un Mynegi Diddordeb Cronfa Diogelwch Adeiladau Cymru ar 30 Medi. Erbyn 20 Rhagfyr 2021 roedd Llywodraeth Cymru wedi cael tua 105 o Ddatganiadau o Ddiddordeb. Cafodd ein cynnig i sefydlu ac ariannu Tîm Arolygu ar y Cyd yng Nghymru gryn gefnogaeth yn ymgynghoriad "Adeiladau Mwy Diogel yng Nghymru". Bydd Tîm Arolygu ar y Cyd yn gweithio mewn partneriaeth ag asiantaethau gorfodi presennol yn cynnig llwybr arall i wella diogelwch adeiladau i breswylwyr, a dechreuir recriwtio aelodau'r tîm yn y Flwyddyn Newydd. Rydym yn ymrwymedig i sicrhau bod ymgysylltu â phreswylwyr wrth wraidd y diwygiadau deddfwriaethol hyn a gwnaeth ein papur gwyn amlinellu diwygiadau eofn a phwysig i atgyfnerthu llais preswylwyr er mwyn sicrhau eu bod yn chwarae mwy o ran mewn materion sy'n effeithio ar eu cartrefi ac y gallant fod yn hyderus bod eu hadeiladau'n ddiogel. Dylai pob preswlydd, ni waeth beth fo'i ddeiliadaeth, ddisgwyl bod ei lais yn cael ei glywed. Mae sicrhau bod proses cyfathrebu ac ymgysylltu dda â phreswylwyr yn hanfodol, nid yn unig i ddiogelwch adeiladau ond hefyd i gydlyniant cymunedol a llesiant cymdeithasol. Bydd y cyllid hwn yn cefnogi'r gwaith o ddatblygu'r ymrwymadau hyn.

Cafodd Rheoliadau Adeiladu (Diwygio) (Cymru) 2019 eu gwneud gan y Gweinidog Tai ac Adfywio ar y pryd mewn ymateb uniongyrchol i Adroddiad Hackitt, yn dilyn yr ymchwiliad annibynnol i drasiedi Grenfell. Bydd cyllid refeniw yn cefnogi'n uniongyrchol arolygon diogelwch tân a chreu Pasbortau Cyweirio Adeiladau ar gyfer pob adeilad uchel iawn a gweddol uchel yng Nghymru.

Hefyd, bydd y cyllid refeniw yn fodd i fwrw ymlaen â chryn dipyn o waith datblygu polisi yn seiliedig ar dystiolaeth mewn ffordd sy'n gwneud i breswylwyr deimlo eu bod yn cael eu cefnogi yng Nghymru.

Bydd cyllid refeniw yn cefnogi'r gwaith o gyweirio adeiladau a chefnogi lesddeiliaid. Rydym wedi cymryd camau breision i fynd i'r afael â'r mater hynod gymhleth hwn. Mae'r cam cyntaf hollbwysig yn parhau i'n helpu i ddeall gwir faint y broblem ac yn llywio datblygiad yr atebion cywir er mwyn mynd i'r afael â hi yn briodol. Bydd cyllid i gefnogi gwaith cyweirio yn ceisio mynd i'r afael â diogelwch tân mewn adeiladau amlfeddiannaeth mewn modd cyfannol ac yn sicrhau nad oes rhaid i neb arall wynebu'r anawsterau hyn eto yn y dyfodol.

Tir – Dyranid refeniw o £0.844m yn 2022-23, £30k yn 2023-24 a £0.1m arall yn 2024-25. Dyranid cyfalaf o £10m yn 2022-23, £10m yn 2023-24, a £10m yn 2024-25.

Bydd y cyllid refeniw yn cefnogi adnoddau ychwanegol i alluogi'r Is-adran Tir i gyflawni uchelgeisiau'r gweinidogion lle mae'r Is-adran Tir yn gyfrifol am gynyddu nifer y tai fforddiadwy/cymdeithasol ledled Cymru a chyflwyno "Safleoedd Enghreifftiol" yn ei phortffolio tir. Bydd hefyd yn galluogi holl botensial y portffolio tir i gael ei wireddu dros y 5 mlynedd nesaf o ran cyflenwi tai fforddiadwy o ansawdd da. Gallai'r safleoedd sydd yn yr arfaeth gyflenwi tua 2,600 o unedau tai dros y 5 mlynedd nesaf

Bydd yr adnodd yn galluogi'r Is-adran Tir i fynd ar drywydd yr agenda o sicrhau'r gwerth gorau am arian i'r cyhoedd o'i phortffolio tir. Bydd yn gosod manyleb ar gyfer perfformiad sy'n gyson â'r Rhaglen Lywodraethu yn nodi ei safonau ar gyfer amcanion polisi, yn arbennig tai fforddiadwy, creu lleoedd, lleihau carbon, bioamrywiaeth, cadwyn

gyflenwi, buddiannau cymunedol ac ati. Bydd y broses hon yn fodd i ddewis y cynllun gorau a chyflawni'r gwerth gorau am arian i'r cyhoedd.

Mae'r Gronfa Datblygu Tir ac Adeiladau (LBDF) yn ategu uchelgeisiau ymyriadau eraill a gyflawnir gan Lywodraeth Cymru a'r sector cyhoeddus yn ehangach, gyda'r nod o ddatgloi potensial datblygu tir cyhoeddus er budd cyhoeddus, yn enwedig er mwyn bodloni gofynion tai cymdeithasol a fforddiadwy. Prif nod y cynllun yw cefnogi'r uchelgais am ddatblygiadau carbon isel, ynni effeithlon, ar raddfa fach. Mae gan y gronfa ddiddordeb arbennig mewn ceisiadau sy'n ceisio datgloi cynlluniau a fydd yn defnyddio dulliau adeiladu modern, technolegau arloesol ac yn cyflawni atebion yn gyflym.

Mae LBDF yn rhaglen wedi'i thargedu a lywir gan gyfalaf sy'n canolbwyntio ar ryddhau tir cyhoeddus lle mae gwaith datblygu wedi arafu. Bwriedir iddi alluogi cyrff cyhoeddus a phartneriaid sector cyhoeddus i oresgyn rhwystrau i ddatblygu h.y. pontio'r "bwllch dichonoldeb" a chyflawni newid.

Mae'r cyllid cyfalaf hwn yn cefnogi'r gwaith o gyflawni'r **targed o 20,000 o gartrefi newydd** drwy sicrhau cartrefi fforddiadwy cynaliadwy sydd wedi'u cynllunio'n dda ar dir y sector cyhoeddus, gan gynnwys ein portffolio tir ein hunain, lle bydd yn ceisio sefydlu meincnod newydd ar gyfer datblygiadau preswyl. Cyflawnir pob cynllun mewn cyd-destun creu lleoedd, gyda'r nod o 50% o gartrefi fforddiadwy a mandadu safonau gofod a llywio arloesedd mewn atebion ynni carbon isel a Dulliau Adeiladu Modern.

Adfywio – Dyranid refeniw o £1.556m yn 2022-23, £70k arall yn 2022-23, a £0.4m arall yn 2024-25. Dyranid cyfalaf o £20m yn 2022-23, £40m yn 2023-24, a £40m yn 2024-25.

Mae buddsoddiad adfywio Llywodraeth Cymru yn canolbwyntio ar ganol trefi er mwyn cryfhau eu defnydd cymdeithasol, diwylliannol a gwasanaeth cyhoeddus gan felly greu manau cynaliadwy. Fe'i cyflawnir drwy ddull creu lleoedd integredig o dan y rhaglen Trawsnewid Trefi, sy'n darparu cymorth hyblyg mewn ymateb i'r materion a'r heriau a wynebir gan drefi unigol ledled Cymru, gan ystyried effeithiau posibl newid hinsawdd yn y dyfodol ac ymgorffori egwyddorion datblygu cynaliadwy. Ei hamcan cyffredinol yw twf cynaliadwy trefi a dinasoedd, a'u trawsnewidiad i leoedd y gall pobl fyw, gweithio, dysgu a hamddena ynddynt.

Caiff canol trefi eu hadfywio mewn modd cynaliadwy drwy dri amcan:

Ffocws ar Ganol y Dref yn Gyntaf

- Adeiladu'r achos cryfaf dros egwyddorion 'Canol y Dref yn Gyntaf' o fewn y llywodraeth a'r sector cyhoeddus yn ehangach, a herio datblygiadau 'y tu allan i drefi'
- Gweithio ar draws adrannau'r llywodraeth i gefnogi'r gwaith o gyflawni prosiectau strategol a fydd yn adfywio canol trefi, gan sicrhau'r effaith fwyaf posibl drwy gydgyssylltu strategol ar lefel Llywodraeth Cymru a lefel leol ym meysydd Trafnidiaeth, Iechyd ac Addysg, yn arbennig

Cyflawni newid cadarnhaol i leoedd

- Buddsoddi mewn seilwaith a fydd yn adfywio canol trefi ar ôl COVID-19 er mwyn sicrhau eu bod yn gynaliadwy
- Ailddychmygu'r stryd fawr er mwyn cyflawni buddiannau ehangach a chreu lleoedd i gefnogi canol trefi

Adeiladu capasiti lleol i gyflawni gwaith adfywio

- Ymgysylltu â rhanddeiliaid ym meysydd datblygu ac adfywio er mwyn profi a gweithredu prosesau adfywio canol trefi sy'n addas at y diben
- Sicrhau bod gan awdurdodau lleol a phartneriaid cyflawni lleol eraill y gallu a'r adnoddau i gyflawni gwaith adfywio drwy fwy o gymorth gan y llywodraeth, gan gynnwys ffyrdd mwy cydweithredol o weithio a chyflwyno adnoddau digidol.

Mae ein buddsoddiadau yn canolbwyntio ar ganol trefi er mwyn lliniaru effaith y dirywiad cyflym a brofwyd gan lawer o drefi dros nifer o flynyddoedd a'i atal rhag gwaethygu. Unwaith y ceir dirywiad gwelir yn aml gynnydd cysylltiedig mewn ymddygiad gwrthgymdeithasol, trosedd a thlodi. Mae'r gost i gymunedau yn ogystal â'r pwrs cyhoeddus yn cynyddu. Mae methiant canol trefi i ddiwallu anghenion economaidd, cymdeithasol ac amgylcheddol y cymunedau a wasanaethir ganddynt yn aml yn cael effaith anghymesur ar bobl hŷn a'r rhai ar incwm is, sy'n cael llai o gyfle i gael gafael ar wasanaethau mewn mannau eraill.

Ein nod gydag adfywio yw mynd i'r afael â'r anghydraddoldebau a brofir yng nghanol trefi drwy fuddsoddi mewn lleoedd sy'n tanberfformio ar hyn o bryd, yn economaidd ac o ran llesiant, er mwyn gwella eu perfformiad. Wrth wneud hynny, anelwn at wella lefelau cyffredinol o ffyniant a llesiant yng Nghymru gyfan.

Mae buddsoddi mewn adfywio, drwy Trawsnewid Trefi, yn gyson ag amcanion llesiant canlynol Llywodraeth Cymru i wneud y canlynol:

- *Gwneud ein dinasoedd, ein trefi a'n pentrefi yn lleoedd gwell fyth i fyw a gweithio ynddynt*; drwy ddarparu cyllid i fusnesau yn cynnwys rhai yn y sector cyhoeddus, y sector preifat a'r trydydd sector, er mwyn gwneud ein trefi yn fwy bywiog a gwella argaeledd gwasanaethau a chyfleusterau cymunedol; cyfrannu at falchder dinesig. Mae hygyrchedd gwasanaethau mewn lleoliadau canol tref hawdd eu cyrraedd yn lleihau anghydraddoldeb;
- *Adeiladu economi ar sail egwyddorion gwaith teg, cynaliadwyedd a diwydiannau a gwasanaethau'r dyfodol*; Mae Trawsnewid Trefi yn canolbwyntio ar gynlluniau cyfalaf ac mae'r rhain yn aml yn gysylltiedig â sgiliau a chreu swyddi. Drwy gael canol trefi bywiog a chynaliadwy gallwn greu amgylchedd sy'n cefnogi busnesau ac yn creu swyddi. Mae polisi Canol y Dref yn Gyntaf yn ceisio sicrhau bod busnesau newydd a swyddi medrus i'w gweld fwyfwy yng nghanol trefi a dinasoedd, yn ogystal â gwasanaethau cyhoeddus. Ffocws ar ystod ehangach o weithgareddau a defnyddiau yng nghanol trefi, yn cynnwys gofod busnes hyblyg, gwasanaethau hamdden a gwasanaethau lleol, a fydd yn denu entrepreneuriaid ac yn creu cyfleoedd gwaith yng nghanol y dref;
- *Ymgorffori ein hymateb i'r argyfwng hinsawdd a natur ym mhopeth a wnawn*: Bydd gwaith adfywio yn ymateb drwy greu neu wella mannau gwyrdd cyhoeddus er mwyn gwella prydfferthwch a bioamrywiaeth, mynd i'r afael â draenio a gwella ansawdd aer. Caiff prosiectau effaith gadarnhaol ar yr amgylchedd ffisegol maent ynddo a chânt eu dylunio, eu cynllunio a'u hadeiladu i'r safonau amgylcheddol uchaf (e.e. BREEAM, graddau A EPC ac ati) gyda safonau dylunio yn cael eu hadolygu gan Gomisiwn Dylunio Cymru mewn achosion priodol.

Blaenoriaethir cyllid ar gyfer prosiectau sy'n ailddatblygu ac yn adeiladu eiddo carbon isel.

Bydd ein buddsoddiad mewn Adfywio yn helpu i gefnogi'r gwaith o gyflawni'r ymrwymadau canlynol yn y Rhaglen Lywodraethu:

- ***Galluogi canol ein trefi i ddod yn fwy ystwyth yn economaidd drwy helpu busnesau i weithio'n gydweithredol, cynyddu eu cynnig digidol a chefnogi cadwyni cyflenwi lleol, gan gynnwys gwasanaethau cyflenwi lleol.***

Drwy ein Rhaglen Lywodraethu, rydym yn ymrwymedig i wneud ein dinasoedd, ein trefi a'n pentrefi yn lleoedd gwell fyth i fyw a gweithio ynddynt. Mae busnesau yn ein trefi, yn enwedig yn y sectorau manwerthu a lletygarwch, yn wynebu heriau enfawr effaith Brexit, pandemig y Coronafeirws a phrinder mewn cadwyni cyflenwi. O ganlyniad, mae trefi wedi wynebu, ac yn wir yn dal i wynebu, heriau sylweddol nas rhagwelir yn aml sy'n arwain at lai o ymwelwyr. Mae'n ansicr faint o'r newidiadau i arferion fydd yn barhaol neu a yw rhai ohonynt yn rhai dros dro ac, ar ôl y pandemig, gall mwy o hyder arwain at fwy o ymwelwyr. Fodd bynnag, er mwyn i bobl allu dychwelyd iddynt, mae angen i'r busnesau a'r gwasanaethau mewn trefi oroesi. Mae diogelu'r busnesau a'r gwasanaethau hyn a'u helpu i addasu yn angenrheidiol er mwyn sicrhau cynaliadwyedd hirdymor ein trefi.

Byddwn yn annog ac yn cefnogi'r defnydd o dechnoleg ddigidol gan fusnesau canol trefi drwy ehangu rhaglen Trawsnewid Trefi – Trefi SMART. Mae hyn yn cynnwys defnyddio data i helpu busnesau i wella eu dealltwriaeth o'u sail cwsmeriaid a thueddiadau a fydd yn cefnogi busnesau gyda'u gweithgareddau cynllunio a marchnata yn y dyfodol. Hefyd, byddwn yn cefnogi busnesau i gydweithio, er enghraifft, drwy ddatblygu mwy o Ardaloedd Gwella Busnes yng Nghymru. Bydd hyn yn sicrhau bod gan fusnesau bresenoldeb ffisegol yng nghanol trefi, mantais gystadleuol dros weithredwyr sydd ar-lein yn unig, a llais cryfach mewn datblygiadau lleol.

- ***Datblygu uwchgynlluniau ar gyfer trefi a'r stryd fawr.***

Mae ein buddsoddiadau adfywio strategol yn targedu gwella gwedd canol trefi, gan greu'r amgylchedd iddynt arallgyfeirio fel manau byw, dysgu, hamdden a gwaith. Mae'r arallgyfeirio hwn wrth wraidd cynaliadwyedd ein trefi. Bydd polisi Canol y Dref yn Gyntaf Dyfodol Cymru yn cael dylanwad uniongyrchol ar leoliad gwasanaethau cyhoeddus, a datblygiadau manwerthu a masnachol, ac yn ei gwneud yn ofynnol iddynt fod yng nghanol trefi. Mae awdurdodau lleol, wedi'u harwain gan y polisi hwn, yn paratoi cynlluniau defnydd tir hirdymor i gyflwyno'r mathau hyn o ddefnydd yng nghanol trefi. Bydd tai deiliadaeth gymysg o ansawdd da yng nghanol trefi yn cefnogi ffyniant a dichonoldeb gwasanaethau sy'n bodoli eisoes a rhai newydd ac yn galluogi preswylwyr i gael gafael arnynt drwy ddefnyddio seilwaith trafndiaeth gynaliadwy. Drwy gynllunio cydleoli'r tai hyn â chyfleusterau hamdden, dysgu a gwaith, gellir cefnogi ecosystemau cryf o breswylwyr, gwasanaethau a busnesau, a chyfrannu at gynaliadwyedd canol trefi ar gyfer cenedlaethau'r dyfodol. Drwy'r ymrwymiad hwn, byddwn yn cefnogi uwchgynlluniau trefi i helpu i ddatblygu manau cynaliadwy. Caiff y cynlluniau eu hystyried drwy gyd-destun gofodol ehangach y Cynllun Datblygu Lleol a'r Cynllun Datblygu Strategol rhanbarthol sy'n dod i'r amlwg. Bydd y cynlluniau'n hyblyg ac yn cynnwys y gymuned a rhanddeiliaid eraill o'r cychwyn.

- ***Grymuso cymunedau i fod â mwy o ran mewn cynlluniau adfywio lleol.***

Roedd cyllid drwy ein rhaglen Trawsnewid Trefi yn arfer cael ei ddyrannu'n rhanbarthol a'i ddarparu gan ein partneriaid awdurdod lleol. Er gwaethaf llwyddiant y dull hwn, rydym hefyd yn ymrwymedig i weithio'n agosach gyda grwpiau mwy lleol. Mae cydweithio, ymgysylltu a chymorth rhwng Llywodraeth Cymru, awdurdodau lleol a'r bobl sy'n dibynnu ar drefi ledled Cymru ac yn eu defnyddio yn fwy tebygol o ddatblygu cynlluniau trefi sydd â sylfaen dilys a gwell siawns o ddwyn ffrwyth. Bydd yn galluogi trefi unigol i gael budd o well canlyniadau drwy ein rhaglen Trawsnewid Trefi drwy nodi'r cymysgedd o gymorth sy'n gweddu orau i'w nodweddion penodol, cryfderau lleol, diwylliant a threftadaeth. Drwy'r ymrwymiad hwn, byddwn yn helpu grwpiau lleol i chwarae rhan yn y broses o benderfynu beth sy'n digwydd yn eu trefi yn ogystal â datblygu dysgu ac ymgysylltu rhwng lleoedd.

- ***Creu mwy o fannau gwyrdd cymunedol yng nghanol trefi.***

Er mwyn helpu i fynd i'r afael â'r argyfwng hinsawdd a'r argyfwng natur mae ein Rhaglen Lywodraethu yn cynnwys ein hymrwymiad i ehangu trefniadau i greu neu wella mannau gwyrdd a glas. Mae Adeiladu Lleoedd Gwell yn canolbwyntio ar feysydd allweddol Polisi Cynllunio Cymru, gan gynnwys pwysigrwydd mannau gwyrdd, annog creu lleoedd newydd, a gwella mynediad pobl i fannau gwyrdd.

Mae cyflwyno seilwaith gwyrdd a thir y cyhoedd gwell yng nghanol trefi yn ganolog i greu lleoedd llwyddiannus ac felly yn rhan hanfodol o'n rhaglen Trawsnewid Trefi. Caiff mannau gwyrdd a thir y cyhoedd eu gwerthfawrogi gan y cyhoedd ac felly mae nid yn unig yn rhan hanfodol o adfywio amgylcheddol trefi, ond hefyd eu hadfywiad cymdeithasol. Bydd sgwariau gerddi, parciau bach, llwybrau cerdded â choed naill ochr ac ardaloedd wedi'u tirlunio nid yn unig yn ymateb i'r argyfwng hinsawdd a'r argyfwng natur ond i gyd yn cyfrannu at falchder dinesig.

- ***Addasu mannau cyhoeddus ar gyfer digwyddiadau awyr agored, marchnadoedd, gwerthwyr stryd, parciau dros dro a pharciau bach.***

O ystyried yr heriau a wynebir gan ein canol trefi oherwydd cyfyngiadau COVID-19, mae partneriaid cyflawni wedi ceisio cefnogi gweithgarwch a ffyniant busnesau. Mae parhad y gefnogaeth hon yn flaenoriaeth wrth wneud ein trefi a'n dinasoedd yn fannau mwy deniadol i fyw, gweithio a hamddena ynddynt. Drwy'r ymrwymiad hwn byddwn yn cefnogi amrywiaeth o ymyriadau mwy hyblyg, cost llai sy'n grymuso awdurdodau lleol, sefydliadau cymunedol a phartneriaid eraill i ddod ynghyd mewn partneriaethau rhanbarthol i benderfynu ar y defnydd mwyaf priodol o gynlluniau a sut y cânt eu defnyddio'n effeithiol yng nghanol trefi.

Mae digwyddiadau awyr agored, megis gwyliau a marchnadoedd, yn ffordd allweddol o ddenu pobl ac ymwelwyr i ganol trefi a darparu cynnig mwy amrywiol a chymdeithasol i'r gymuned leol. Mae marchnadoedd a gwerthwyr dros dro yn aml yn gwerthu cynnyrch lleol, gan leihau effaith y gadwyn gyflenwi ar yr amgylchedd a darparu cynnyrch o safon yn lleol sy'n lleihau'r angen i deithio. Mae hefyd yn galluogi busnesau bach lleol i ffynnu ac yn cynnig cyfleoedd risg isel i werthwyr, gan roi arian nôl yn yr economi leol lle mae llawer o werthwyr yn tyfu, yn magu ac yn cynhyrchu eu cynhyrchion.

Ystyrir bod seilwaith gwyrdd i mewn i ganol trefi yn ganolog i greu lleoedd llwyddiannus ac yn rhan hanfodol o brosiectau a gefnogir o dan ein rhaglen Trawsnewid Trefi, yn dilyn cyflwyno'r Gronfa Beilot Seilwaith Gwyrdd gwerth £9 miliwn yn llwyddiannus yn 2020-21. Mae amrywiaeth o ymyriadau Seilwaith

Gwyrdd eisoes wedi cael eu cefnogi ac wedi cael croeso gwresog, yn cynnwys parciau poced yng nghanol trefi Penarth a Chasnewydd, a pharc bach dros dro yng Nghastell Caerdydd.

- **Cynnig cefnogaeth i ddatblygu cofrestr o adeiladau gwag a helpu busnesau bach i symud i siopau gwag.**

Mae eiddo gwag yn graith ar ganol trefi, cymdogaethau cyfagos, ac yn destun pryder parhaus i'r bobl sy'n byw yn y cymunedau hyn. Maent yn mynnu adnoddau mewn Llywodraeth leol a chanolog ac yn aml maent yn ddrud i'w hunioni. Deallwn fod eiddo gwag yn denu ymddygiad gwrthgymdeithasol, eu bod yn aml yn beryglus ac, os nad ymdrinnir â nhw, y gallant gyfrannu'n uniongyrchol at ddirywiad ardal. Maent hefyd yn creu canfyddiad o ddirywiad ym meddyliau pobl a busnesau lleol sy'n tanseilio hyder yn yr ardal. Fodd bynnag, mae eiddo gwag yn amlwg yn ased cymunedol nas defnyddir ddigon.

Mae sawl rheswm pam bod eiddo yn wag, ac un her yw cael gafael ar y data i sicrhau ein bod yn mynd i'r afael â'r eiddo hyn sy'n wag o hyd ac nid dim ond y rhai sy'n wag dros dro (er enghraifft, sydd mewn cyflwr da ac ar y farchnad). Mae sefydlu cofrestr o adeiladau gwag a chefnogi busnesau i mewn iddynt yn un o nifer o fesurau ac ymyriadau a gymerir gennym i fynd i'r afael â phroblem eiddo gwag.

Cefnogi tai cydweithredol, mentrau a arweinir gan y gymuned, ac ymddiriedolaethau tir cymunedol. Mae cyllid refeniw yn darparu rhaglen gymorth ar gyfer grwpiau tai cydweithredol neu a arweinir gan y gymuned. Mae gwaith yn mynd rhagddo i ddatblygu rhaglen gymorth yn adeiladu ar lwyddiant y rhaglen bresennol, ond gan sicrhau bod ffocws allweddol ar gefnogi ymddiriedolaethau tir cymunedol a chefnogi ymrwymadau eraill y llywodraeth, yn cynnwys y targed o 20,000 a'r peilot ail gartrefi. Drwy hyn, bydd y rhaglen yn cyfrannu'n uniongyrchol at y targed o 20,000 ac yn darparu gwybodaeth ac arbenigedd i rôl Swyddog Galluogi Tai Cymunedol fel rhan o'r peilot ail gartrefi.

Cwmni Adeiladu Cenedlaethol – Dyranid refeniw o £1m yn 2022-23, ar sail llinell sylfaen yn y blynyddoedd wedyn.

Mae £1m wedi'i dyrannu yn 2022-23 ar sail reolaidd fel rhan o Gytundeb Cydweithio Plaid Cymru i “**sefydlu Unnos, cwmni adeiladu cenedlaethol, i gefnogi cynghorau a landlordiaid cymdeithasol i wella'r cyflenwad o dai cymdeithasol a fforddiadwy**”. Byddwn yn archwilio cyfleoedd i sefydlu Unnos o fewn yr amlen hon, a chaiff manylion pellach eu cwmpasu wrth inni gynnal astudiaethau dichonoldeb a'r diwydrwydd dyladwy gofynnol.

Grant Tai Cymdeithasol a Thir ar gyfer Tai - Dyranid cyfalaf ar gyfer Grant Tai Cymdeithasol o £310m yn 2022-23, £330m yn 2023-24, a £325m yn 2024-25.

Dyranid cyfalaf ar gyfer Tir ar gyfer Tai o £10m yn 2022-23, £10m yn 2023-24, a £15m yn 2024-25.

Mae Llywodraeth Cymru wedi gwneud ymrwymiad yn y Rhaglen Lywodraethu i “**adeiladu 20,000 o gartrefi cymdeithasol carbon-isel newydd i’w rhentu**” er mwyn mynd i’r afael â phrinder tai ac allyriadau nwyon tŷ gwydr y genedl, ynghyd ag ymrwymiad i ddiwygio gwasanaethau digartrefedd yn sylfaenol er mwyn canolbwyntio ar atal ac ailgartrefu’n gyflym.

Bydd hyn yn galluogi unigolion a chartrefi i gael gafael ar gartrefi o ansawdd uchel sy’n fforddiadwy i’w rhentu a’u rhedeg yng Nghymru. Mae cartrefi cymdeithasol yn gosod meincnod ansawdd; disgwyliwn safonau uchel o ran lle, ansawdd, effeithlonrwydd ynni a chreu lleoedd gan sector tai cymdeithasol Cymru.

O fewn y targed o 20,000 o gartrefi cymdeithasol carbon isel i’w rhentu, disgwylir y bydd 17,500 yn cael eu darparu gan Landlordiaid Cymdeithasol Cofrestredig (LCCau) ac Awdurdodau Lleol (ALlau) gan ddefnyddio cyllid Grant Tai Cymdeithasol (GTC). Rydym yn gweithredu’r Model Hyfywedd Safonol (MHS) er mwyn gallu canolbwyntio ar werth am arian.

Grant Tai Cymdeithasol:

- Darparu cartrefi sy’n gynnes, yn ddiogel, yn effeithlon o ran ynni ac o ansawdd uchel i’r bobl sydd eu hangen fwyaf, gan helpu i leihau tlodi tanwydd.
- Cefnogi’r economi sylfaenol, y diwydiant adeiladu a’r gadwyn gyflenwi yng Nghymru, gan gynnig cyfleoedd hyfforddiant a chyflogaeth, gan gynnwys swyddi a phrentisiaethau
- Cefnogi’r newid trawsffurfiol o wasanaethau digartrefedd i broses ailgartrefu gyflym, sy’n golygu bod pobl ddigartref yn cael eu cynorthwyo’n gyflym i symud yn ôl i gartrefi parhaol addas.
- Helpu pobl hŷn a’r rhai sydd angen gofal ychwanegol i osgoi dibynnu ar ofal preswyl neu hirdymor, gan leihau’r baich ar y GIG.
- Darparu tai cymdeithasol o ansawdd da sy’n cael effaith sylweddol ar bobl a chymunedau, gan helpu i gyflawni ein nod hirdymor o roi terfyn ar ddigartrefedd, gwella iechyd corfforol ac iechyd meddwl, a sicrhau bod y rhai ag anghenion cymhleth yn cael y cymorth sydd ei angen arnynt.

Bydd y cyllid refeniw a ddarperir hefyd yn cefnogi’n uniongyrchol y rhaglen **Swyddog Galluogi Tai Gwledig**, sy’n chwarae rôl bwysig wrth gefnogi tai gwledig, gan weithio gyda chymunedau i nodi anghenion tai lleol, ac rydym yn dal i fod yn ymrwymedig i’w cefnogi. Mae’r rhaglen hon yn cyfrannu’n uniongyrchol at y targed o 20,000 ac yn cefnogi rôl Swyddog Galluogi Tai Cymunedol fel rhan o’r peilot ail gartrefi.

Mae cryn dipyn o waith yr Is-adran Tir a’r cyllid cysylltiedig yn cyd-fynd ag effeithiau’r Grant Tai Cymdeithasol a’r targed o 20,000 o gartrefi cymdeithasol carbon isel i’w rhentu. Bwriedir i’r holl gynlluniau a gyflawnir o bortffolio’r Is-adran Tir gyflenwi cartrefi y bydd eu hanner yn fforddiadwy. Bydd nifer o’r cynlluniau hefyd yn cynnwys, er enghraifft, ysgol gynradd newydd, man agored cyhoeddus a chyfleusterau cymunedol. Bwriedir i’r cynlluniau osod meincnod newydd ar gyfer effeithlonrwydd ynni a dylunio a byddant yn seiliedig ar gyflawni Dim Carbon a gwell safonau lle. Bwriedir iddo hefyd hyrwyddo dulliau adeiladu modern, yn enwedig gweithgynhyrchu oddi ar y safle. Bydd y datblygiadau hefyd yn anelu at hwyluso hunanadeiladu a, lle bo’n briodol, gefnogi datblygiadau a arweinir gan y gymuned.

Er enghraifft, bydd y datblygiad yn Cosmeston yn cyfrannu tua 250 o gartrefi at y targed penodol hwn ond bydd hefyd yn cyflenwi ysgol gynradd newydd, sydd eto yn gyson â’r

amcanion Llesiant a geir yn y Rhaglen Lywodraethu sy'n ceisio buddsoddi mwy nag £1.5bn yng ngham nesaf Ysgolion yr 21ain Ganrif a datblygu ysgolion carbon sero net ac agor cyfleusterau ysgolion i gymunedau lleol. Mae'r cynigion ar gyfer Cosmeston yn cynnwys cyfleusterau a fydd ar gael i'r gymuned leol ac yn darparu canolfan ar gyfer gweithgareddau lleol, ac maent wedi'u cynllunio i roi'r syniad o greu lle wrth wraidd popeth, lleihau anghydraddoldeb a chefnogi amcanion llesiant.

Bydd y cyllid ychwanegol yn galluogi'r Is-adran Tir i gyflawni uchelgeisiau'r gweinidogion lle mae'r Is-adran Tir yn gyfrifol am gynyddu nifer y tai fforddiadwy/cymdeithasol ledled Cymru a chyflwyno "Safleoedd Enghreifftiol" yn ei phortffolio tir. Bydd hefyd yn galluogi holl botensial y portffolio tir i gael ei wireddu dros y 5 mlynedd nesaf o ran cyflenwi tai fforddiadwy o ansawdd da. Gallai'r safleoedd sydd yn yr arfaeth gyflenwi tua 2,600 o unedau tai dros y 5 mlynedd nesaf

Rhaglen Addasiadau Brys – Dyranid cyfalaf o £17.660m yn 2022-23, £17.660m yn 2023-24, a £17.660m yn 2024-25.

Mae'r Rhaglen Addasiadau Brys yn cefnogi amrywiaeth o weithgareddau:

- Byddwn yn parhau i ddarparu cyllid cyfalaf ar gyfer awdurdodau lleol o dan y rhaglen **Galluogi** er mwyn eu galluogi i wneud addasiadau canolig, megis lifftiau grisiau ac ystafelloedd gwlyb mynediad gwastad lawr grisiau, heb ddefnyddio prawf modd (fel y byddai'n ofynnol ar gyfer Grant Cyfleusterau i'r Anabl), gan ddefnyddio pwerau o dan Orchymyn Diwygio Rheoleiddio 2002. Bydd y cyllid ychwanegol yn cynorthwyo awdurdodau lleol i ddechrau cyflawni lefelau isel o addasiadau yn y sector rhentu preifat a chyfuno polisïau 'dim prawf modd'.
- Byddwn yn parhau i gefnogi asiantaethau **Gofal a Thrwsio** gyda chyllid cyfalaf i'w galluogi i gyflawni addasiadau bach yn gyflym fel bod modd rhyddhau pobl o ysbytai'r GIG yn amserol ac atal pobl rhag cael eu derbyn i'r ysbyty yn ddiangen. Mae hyn yn lleddfu costau ar ofal cymdeithasol drwy leihau'r pwysau ar ofal yn y cartref a gofal preswyl. Bydd y cyllid ychwanegol yn galluogi asiantaethau Gofal a Thrwsio i gefnogi'r rhai â'r gofynion mwyaf cymhleth o ran eu rhyddhau o'r ysbyty, lle mae angen gwneud gwaith yn y cartref cyn gwneud addasiadau e.e. mynd i'r afael â pheryglon iechyd a thân oherwydd gwaith cynnal a chadw gwael neu faterion megis cyflwr methu â chael gwared ar ddim.
- Mae ein **Grant Addasiadau Ffisegol** yn galluogi cymdeithasau tai traddodiadol i wneud addasiadau i denantiaid mewn tai cymdeithasol ac yn lleihau'r pwysau ar gyllidebau cyfalaf awdurdodau lleol ar gyfer Grantiau Cyfleusterau i'r Anabl.

Mae'r buddsoddiad hwn mewn tai o fudd sylweddol i'r GIG a gwasanaethau gofal, ac yn cyfrannu at yr agendâu cydraddoldebau a threchgu tloidi. Yn arbennig, wrth hwyluso byw'n annibynnol, caiff effaith hynod gadarnhaol ar bobl hŷn a/neu anabl.

Hefyd, ac yng nghyd-destun Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol, mae darparu addasiadau er mwyn galluogi pobl i barhau i fyw'n annibynnol yn ymyriad ataliol hirdymor; mae'n integreiddio gwasanaethau iechyd, tai a gofal; mae'n gofyn am gydweithio rhwng cymdeithasau tai, awdurdodau lleol, Gofal a Thrwsio, Therapyddion

Galwedigaethol a gwasanaethau iechyd a gofal cymdeithasol; ac mae'n cynnwys pobl anabl mewn dewisiadau am eu bywydau.

Mae angen yn cynyddu mewn termau real, o ganlyniad i COVID-19 ac wrth i gyfran y boblogaeth hŷn gynyddu'n gyflymach na disgwyliad oes iach; *“Yn ôl data'r cyfrifiad, mae cyfran uwch o boblogaeth Cymru yn ystyried bod ganddynt afiechyd nag yn Lloegr. Yn ôl amcanestyniadau Llywodraeth Cymru, rhagwelir y bydd nifer y bobl yng Nghymru sy'n profi problemau symudedd ac anawsterau wrth gyflawni tasgau beunyddiol yn y cartref yn cynyddu'n sylweddol dros yr 20 mlynedd nesaf”* (Archwilio Cymru, 2018, gan gyfeirio at ffynonellau'r cyfrifiad a Daffodil Cymru).

Bydd cynyddu'r gallu i ddarparu addasiadau o fudd i bobl anabl, pobl hŷn a phobl dan anfantais economaidd-gymdeithasol. Bydd yn helpu i gynnal cymunedau cefn gwlad a Chymraeg drwy gefnogi pobl i fyw yn eu cymuned yn hirach. Mae'n cefnogi gwell iechyd a llesiant yn uniongyrchol. Mae'r cyfalaf hefyd yn fuddsoddiad mewn swyddi lleol gan mai contractwyr a chadwyni cyflenwi lleol a ddefnyddir fwyaf. Hefyd ceir canlyniadau datgarboneiddio anuniongyrchol lle mae ymyriad yn arwain at wella effeithlonrwydd ynni, yn enwedig mewn cartrefi hŷn.

Mae system fonitro lawn ar waith ar gyfer y grantiau a'r addasiadau hyn ac rydym yn cyhoeddi data blynyddol ar fwy na 30,000 o addasiadau. Bwriadwn gynnal gwerthusiad llawn o Gofal a Thrwsio Cymru yn 2022. Cafodd y system gyfan ei harchwilio gan Archwilio Cymru yn 2018. Daeth i'r casgliad bod addasiadau yn cynrychioli polisi ataliol gwerth am arian, ond bod problemau i'w datrys o ran y systemau. Aed i'r afael â'r mwyafrif o'r argymhellion ond rydym yn dal i gyflwyno gwelliannau i'r systemau, yn cynnwys fframwaith strategol ar gyfer gwaith integredig rhwng darparwyr ar y lefelau rhanbarthol a lleol.

Rydym hefyd yn ceisio rôl gryfach i Fyrddau Partneriaeth Rhanbarthol wrth oruchwylio addasiadau yn eu rhanbarthau, fel rhan o'r fframwaith strategol y cyfeirir ato uchod. Mae ystyried addasiadau yn rhan hanfodol o gynllunio ar gyfer anghenion gofal a chymorth y boblogaeth ac, fel y cyfryw, dylai Byrddau Partneriaeth Rhanbarthol eu hystyried fel rhan o'u cylch gwaith.

Ein bwriad ni yw newid y cynllun Grant Addasiadau Ffisegol o gynllun a arweinir gan alw i grant yn seiliedig ar ddyraniadau o fis Ebrill 2022 fel y gall weithredu o fewn cyllideb benodol. Rydym yn gweithio gyda Cartrefi Cymunedol Cymru a chymdeithasau tai ar ddyluniad fformiwla deg. Mae'r gyllideb GAFf o £10m yn cynrychioli tua 17% o'r holl wariant ar addasiadau (yn cynnwys Grantiau Cyfleusterau i'r Anabl awdurdodau lleol) ar 5.5% yn unig o'r stoc dai.

Drwy'r cynnydd mewn cyllid Galluogi gallwn ddechrau mynd i'r afael â lefelau isel o addasiadau yn y sector rhentu preifat. Nid yw cyllid yn unig yn ddigon. Bydd angen inni hefyd wella dealltwriaeth landlordiaid sector preifat o bwysigrwydd addasiadau.

Cronfa Gofal Integredig - Dyraniad o £62.340m yn 2022-23, £62.340m yn 2023-24, a £62.340m yn 2024-25.

Mae'r rhaglen gyllid hon yn darparu tai a llety i ddiwallu anghenion gofal h.y. llety gofal ychwanegol a mathau eraill o lety ar gyfer pobl hŷn a phobl â dementia; byw â chymorth i oedolion ag anabledau corfforol a dysgu a/neu Anhwylder ar y Sbectrwm Awtistig a phroblemau iechyd meddwl; llety agos i gartref i blant ag anghenion cymhleth; lleoliadau gofal canolraddol, megis lleoliadau asesu byrdymor i blant ag anghenion cymhleth/yn

agos at fod mewn gofal, lleoliadau gofal mwy a llai dwys ac ailalluogi, llety symud ymlaen; buddsoddiadau cysylltiedig ar raddfa fach e.e. mewn technoleg gofal digidol.

Drwy gynyddu graddau a chyflymder y buddsoddi mewn tai a llety arbenigol gellir helpu i ddiwallu anghenion poblogaeth sy'n heneiddio a bydd cynyddu'r cyfleoedd i fyw'n annibynnol yn arwain at leihad sylweddol yn yr angen am leoliadau y tu allan i'r sir neu'r wlad.

Ein prif nod fydd cynyddu'r stoc bresennol o dai â gofal drwy adeiladu tua 930 o unedau dros gyfnod o dair blynedd. Bydd y mwyafrif o'r unedau hyn yn dai Gofal Ychwanegol i bobl hŷn a phobl â dementia. Bydd y gweddill mewn datblygiadau ar raddfa fach er mwyn darparu llety byw â chymorth i oedolion ag anabledd dysgu a/neu Anhwylder ar y Sbectrwm Awtistig ac eraill. Unedau tai cymdeithasol â thenantiaid yw'r rhain a fydd yn cyfrif tuag at y targed o **20,000 o gartrefi cymdeithasol carbon isel i'w rhentu**.

Byddwn hefyd yn buddsoddi mewn llety preswyl ar raddfa fach i blant ag anghenion uwch er mwyn dod â phlant yn ôl o leoliadau y tu allan i'r sir neu'r wlad, neu osgoi hynny yn y lle cyntaf, yn ogystal â lleoliadau gofal canolraddol yn y gymuned e.e. gofal mwy a llai dwys. Mae'r amcan hwn hefyd yn cefnogi'r ymrwymiad yn y Rhaglen Lywodraethu i ariannu gwasanaethau preswyl rhanbarthol i blant ag anghenion cymhleth, gan sicrhau bod eu hanghenion yn cael eu diwallu mor agos at eu cartrefi â phosibl ac yng Nghymru lle bynnag y bo hynny'n ymarferol.

Yn ogystal â darparu llety newydd, byddwn yn cynyddu ein buddsoddiad mewn addasiadau fel y gall pobl aros yn annibynnol yn eu cartrefi presennol. Mae addasiadau yn ffordd effeithiol o wella iechyd a llesiant pobl hŷn, ac oedolion a phlant anabl. Gallant atal cwmpadau, lleihau'r angen i fynd i'r ysbyty a hwyluso'r broses o ryddhau cleifion, lleihau'r ddibyniaeth ar ofal, osgoi'r angen i symud i mewn i ofal preswyl a gwella ansawdd bywyd a llesiant unigolion, eu teuluoedd a'u gofalwyr yn sylweddol.

Bydd ein buddsoddiadau yn y Gronfa Gofal Integredig a'n rhaglenni Addasiadau yn cefnogi'r gwaith o gyflawni'r ymrwymiad yn y Rhaglen Lywodraethu i **“Cefnogi datblygiadau tai arloesol i ddiwallu anghenion gofal”**.

Mae canlyniadau'r rhaglen yn effeithio ar iechyd a llesiant cymdeithasol, gyda buddiannau economaidd ar y cam adeiladu a'r gefnogaeth barhaus i swyddi yn yr Economi Sylfaenol yn unol â Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol. Mae'r rhaglen yn cyflawni'r 5 ffordd o weithio'n gynaliadwy – mae'r effeithiau yn hirdymor ac yn gronol; mae'n ymyriad ataliol sy'n cynnal llesiant, yn lleihau'r angen i fynd i'r ysbyty ac yn lleihau'r ddibyniaeth ar ofal preswyl; mae'n integreiddio nifer o feysydd polisi allweddol y Llywodraeth yn ymwneud â thai, iechyd, gofal cymdeithasol ac adferiad economaidd; mae'n gofyn am gydweithio rhwng partneriaid drwy'r Byrddau Partneriaeth Rhanbarthol ac mae'n cynnwys yr holl randdeiliaid a buddiolwyr mewn penderfyniadau allweddol. Hefyd mae'r rhaglen wedi'i chynllunio i gael effeithiau cadarnhaol sylweddol ar agendâu cydraddoldebau a'r Gymraeg ac mae'n gwbl gydnaws ag amcanion Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol a Cymru Iachach.

Rhaid i'r holl lety a gefnogir gan y rhaglen gyrraedd safonau ansawdd tai a chynaliadwyedd Llywodraeth Cymru, yn cynnwys gofynion carbon isel newydd. Bydd dull gweithredu Canol y Dref yn Gyntaf yn sicrhau bod buddiolwyr yn agos at wasanaethau, gan leihau'r angen i deithio. Hefyd, rhoddir trefniadau llywodraethu newydd ar waith ar draws y gyfarwyddiaeth, ynghyd â threfniadau rheoli prosiect a rhaglen a chyflawni buddiannau cryfach. Cynhelir gwerthusiad annibynnol ym Mlwyddyn 3, 2024-25.

Bydd prosiectau tai a llety yn destun prosesau gwneud cais am arian ac asesu tai cymdeithasol, yn cynnwys craffu technegol a'r Model Hyfywedd Safonol (er mwyn pennu cyfraddau ymyrryd grant). Bydd hyn yn darparu cysondeb ar draws y gyfarwyddiaeth Tai ac Adfywio.

Dyrennir cyllid yn ystod y flwyddyn i brosiectau sy'n barod am fuddsoddiad, ni waeth ble maent wedi'u lleoli, gyda'r nod o sicrhau y buddsoddir yn gyfartal ar draws y rhanbarthau yn ystod y rhaglen.

Bydd sicrhau cysondeb â'r rhaglen tai cymdeithasol yn arwain at gyflawni mwy o brosiectau â chyllid GTC a CGI cyfunol, gan gynyddu nifer y prosiectau sydd yn yr arfaeth a chyfrannu at gyflawni'r ymrwymiad o **20,000 o gartrefi cymdeithasol carbon isel i'w rhentu**.

Cymorth Prynu - Dyranid cyfalaf o £2m yn 2022-23, £2.5m yn 2023-24, a £4m yn 2024-25.

Mae ein cynllun Cymorth Prynu wedi'i gynllunio i gefnogi perchentyaeth ecwiti a rennir ac mae ar gael ar gartrefi presennol. Mae Cymorth Prynu yn bennaf yn cynorthwyo pobl a hoffai brynu cartref presennol, yn eu cymuned, ond nad oes ganddynt yr adnoddau ariannol llawn i allu gwneud hynny, gan felly gefnogi pobl o gefndiroedd economaidd-gymdeithasol is. Mae'r cynllun yn un profedig sydd wedi cael ei gynnig gan Lywodraeth Cymru, ar raddfa fach, ers sawl blwyddyn ac mae'n boblogaidd mewn ardaloedd gwledig, lle nad yw cartrefi newydd sbon ar gael yn hawdd.

Gan adeiladu ar fuddsoddiadau blaenorol o £9.7m mewn 178 o gynlluniau Cymorth Prynu yn ystod tymor diwethaf y Llywodraeth, mae'r gyllideb ddrafft hon yn ymrwymo i fuddsoddi £7.5m mewn 85 o gynlluniau Cymorth Prynu eraill dros y 3 blynedd nesaf, yn dibynnu ar amodau'r farchnad. I ddechrau bydd y buddsoddiad yn hwyluso argaeledd y cynllun yn yr ardal beilot arfaethedig ar gyfer ail gartrefi, gyda'r cynllun yn cael ei gyflwyno'n ehangach mewn rhannau eraill o Gymru. Mae gwaith eisoes yn mynd rhagddo gyda Chyngor Gwynedd, a'i asiant cyflenwi, Grŵp Cynefin, i deilwra'r cynllun er mwyn diwallu anghenion lleol yn well yn yr ardal beilot.

Mae'r Rhaglen Lywodraethu yn nodi'n glir ein hymrwymiad i fynd i'r afael â fforddiadwyedd mewn ardaloedd lle ceir nifer mawr o ail gartrefi a datblygu **Cynllun Tai Cymunedau Cymraeg** y mae Cymorth Prynu yn rhan ohono, a dyma'r unig gynnig o ran cartrefi i'w prynu. Rydym yn dilyn trywydd tair elfen er mwyn mynd i'r afael â'r heriau sy'n wynebu cymunedau â lefel uchel o ail gartrefi yng Nghymru, a bydd Cymorth Prynu yn rhan o'r pecyn i fynd i'r afael â materion fforddiadwyedd drwy dargedu a theilwra rhaglenni tai sy'n bodoli eisoes. Byddwn yn buddsoddi £7.5m mewn tua 85 o gynlluniau Cymorth Prynu dros y 3 blynedd nesaf, yn dibynnu ar sefyllfa'r farchnad dai.

Mae'r cynllun yn cynnig cymorth o 30-50% o bris prynu cartref, a ad-delir pan werthir y cartref. Mae ar gael i bawb, a chaiff ei reoli gan awdurdodau lleol a Landlordiaid Cymdeithasol Cofrestredig a all osod gofynion ychwanegol ar ymgeiswyr megis yr angen am gysylltiad lleol. Felly ystyrir bod y cynllun yn allweddol i gefnogi'r gwaith ar liniaru materion fforddiadwyedd mewn rhai cymunedau y mae niferoedd mawr o ail gartrefi yn cael effaith sylweddol arnynt.

Lwfans Atgyweiriadau Mawr a Chyllid Bwlch Taliadau Gwaddoli - Dyranid cyfalaf o £108m yn 2022-23, £108m yn 2023-24, a £108m yn 2024-25.

Noda gwerthusiad annibynnol o SATC (Mehefin 2021) fod SATC wedi gwella'n sylweddol ansawdd Cartrefi Cymdeithasol yng Nghymru ers 2002. Byddai rhoi'r gorau i ddarparu cymorth yn golygu bod safonau tai ar gyfer rhai o gartrefi mwyaf bregus Cymru yn dirywio a byddai enw da Gweinidogion mewn perygl megis y sefyllfa ddiweddar yn Lloegr, lle canolbwyntir ar gartrefi nad ydynt yn addas i fyw ynddynt.

Caiff £108m y flwyddyn ei wario drwy Safon Ansawdd Tai Cymru (SATC) i gynorthwyo landlordiaid cymdeithasol i ddarparu cartrefi cymdeithasol cynnes o ansawdd da, i rai o aelwydydd mwyaf agored i niwed Cymru. Mae hyn yn 35% o SATC i gyflawni a chynnal y safon, rhoddodd y sector 65% i mewn. Byddai unrhyw leihad mewn cyllid yn golygu bod landlordiaid yn gwario mwy i gynnal a chadw cartrefi presennol i safon SATC, gan beryglu eu gallu i gyflenwi cartrefi newydd a chyflawni mesurau diogelwch adeiladau.

Mae'r safon SATC newydd, y disgwylir iddi fynd yn fyw yn 2022, yn dilyn ymgynghoriad ffurfiol, yn ofyniad statudol ar gyfer yr holl landlordiaid cymdeithasol yng Nghymru, a disgwylir i hyn ymgorffori safon effeithlonrwydd ynni uwch a safon datgarboneiddio.

Bydd SATC2 yn canolbwyntio ar ddatgarboneiddio tai cymdeithasol a bydd rhaglen Ôl-osod er mwyn Optimeiddio Llywodraeth Cymru yn hwyluso gwaith profi a dysgu er mwyn llywio gwaith ôl-osod hirdymor ehangach ar bob cartref, ar draws pob deiliadaeth yng Nghymru. Bydd buddsoddiad parhaus SATC 2 o 2022 ynghyd â chyllid y Rhaglen Ôl-osod er mwyn Optimeiddio yn parhau i roi hwb i ffyniant lleol drwy dwf BBaChau, a datblygu cadwyni cyflenwi.

Mae trefniadau cytundebol taliadau gwaddoli i Drosoglwyddiadau Gwirfoddol ar Raddfa Fawr yn weithredol am 30 mlynedd i gyd, gyda'r rhan fwyaf o LCCau trosglwyddo stoc yn cael 15-20 mlynedd yn weddill ar eu cytundeb â Llywodraeth Cymru. Byddai torri'r cytundeb yn peri'r risg o Adolygiad Barnwrol yn syth.

Datgarboneiddio Preswyl Dyranid refeniw o £0.6m yn 2022-23, £1.4m arall yn 2023-24, a £0.5m arall yn 2024-25. Dyranid cyfalaf o £72m yn 2022-23, £92m yn 2023-24, a £92m yn 2024-25.

Mae'r 1.4 miliwn o gartrefi yng Nghymru yn gyfrifol am 27% o'r holl ynni a ddefnyddir yng Nghymru ac am 15% o'n holl allyriadau Nwyon Tŷ Gwydr ymhlith defnyddwyr. Mae ôl-osod y cartrefi hyn yn fesur ataliol sylfaenol oherwydd mae'n ceisio gwella effeithlonrwydd ynni cartrefi er mwyn lleihau eu hallyriadau carbon i helpu Gweinidogion Cymru i gyflawni targedau carbon cyfreithiol rwymol, yn ogystal â'r ymrwymiad yn y Rhaglen Lywodraethu i ddatgarboneiddio cartrefi preswyl drwy ôl-osod. Amcangyfrifir y bydd yn costio cyfanswm o ryw £15bn i ddatgarboneiddio'r stoc dai yn seiliedig ar amcangyfrifon Ysgol Pensaerniaeth Cymru, y mae mwy na £10bn ar gyfer y stoc tai cymdeithasol a chartrefi mewn tlodi tanwydd.

Defnyddir cyllid refeniw i helpu i gefnogi'r gwaith o sefydlu canolfan Perfformiad Sero Net Tai er mwyn darparu cymorth annibynnol i'r sector tai yng Nghymru. Caiff y ganolfan ei rhedeg fel model busnes 'Er Da' a bydd yn gwneud y canlynol:

- dwyn ynghyd arbenigedd mewn ymchwil a datblygu ym maes datgarboneiddio sy'n symud yn gyflym;
- darparu gwybodaeth dechnegol;
- cyngor ac arbenigedd ôl-osod sy'n benodol i dai;
- galluogi mynediad at unigolion cymwysedig a BBaChau sydd wedi'u hardystio i gynnal arolygon a gweithgareddau datgarboneiddio;
- gweithredu fel cyfrwng dysgu i gynhyrchu data ar y cynlluniau a gefnogir, er mwyn rhannu â sefydliadau eraill. Bydd hyn yn helpu'r sector tai ar draws pob deiliadaeth i wybod beth sy'n gweithio, a'r un mor bwysig - beth nad yw'n gweithio.

Defnyddir cyllid refeniw i helpu i gefnogi'r gwaith o ddatblygu'r agenda ddatgarboneiddio ar gyfer tai a chyflawni'r rhaglen Ôl-osod ar gyfer Optimeiddio. Hefyd defnyddir cyllid refeniw i dalu costau staff ychwanegol er mwyn cyflawni'r buddsoddiad cyfalaf sy'n deillio o ôl-osod cartrefi. Heb y cyllid hwn ni chaiff yr hyn i'w gyflawni o dan y Rhaglen Lywodraethu ei gyflawni. Er mwyn gwario buddsoddiad cyfalaf sylweddol mae angen sgiliau a goruchwyliaeth briodol er mwyn sicrhau bod gweithgareddau cyllido yn unol â'r safonau uchaf o lywodraethu corfforaethol a rheoli risg. Mae'n allweddol bod buddsoddiad cyfalaf sylweddol yn cyflawni gwerth o'r pwrs cyhoeddus.

Yn unol â'r ymrwymiad yn y Rhaglen Lywodraethu i "***Datgarboneiddio rhagor o gartrefi drwy ôl-osod, gan ddarparu swyddi o safon, hyfforddiant ac arloesedd a defnyddio cadwyni cyflenwi lleol***", bydd cyllid refeniw yn cyflymu mynediad landlordiaid at gymorth annibynnol mewn da bryd ar gyfer lansiad y safon ddatgarboneiddio Safonau Ansawdd Tai Cymru newydd yn 2022, gan felly gyflymu'n sylweddol y gwaith o ddatgarboneiddio'r sector tai ac ôl-osod rhagor o gartrefi.

Defnyddir cyllid refeniw yn bennaf i gefnogi'r sector tai cymdeithasol, drwy'r Rhaglen Ôl-osod er mwyn Optimeiddio, a fydd yn hwyluso gwaith profi a dysgu er mwyn llywio gwaith ôl-osod hirdymor ehangach ar yr holl gartrefi, ar draws pob deiliadaeth yng Nghymru, yn cynnwys datblygu Pasbort Adnewyddu Adeiladau ac yna ddilyn y mesurau sy'n ofynnol er mwyn gallu datgarboneiddio cartrefi ledled Cymru. Ein huchelgais yw sicrhau bod pob landlord tai cymdeithasol yn cymryd rhan yn y cynllun hwn dros y tair blynedd nesaf fel y gall integreiddio'r agenda ddatgarboneiddio yn ei raglenni cynnal a chadw sydd wedi'u cynllunio.

Bydd y Rhaglen Ôl-osod er mwyn Optimeiddio yn cynnig cyllid bwlch i landlordiaid er mwyn helpu i hwyluso'r gwaith o ddatgarboneiddio'r stoc dai. Bydd unrhyw leihad mewn cyllid yn debygol o arwain at oedi wrth gymryd camau i fynd i'r afael â'r agenda ddatgarboneiddio – gan felly effeithio ar yr amserlen ar gyfer targedau newid hinsawdd cyfreithiol rwymol a'r ymrwymiad yn y Rhaglen Lywodraethu i ddatgarboneiddio rhagor o gartrefi drwy ôl-osod

Bydd y cyllid grant parhaus yn golygu y bydd yr adnoddau, strategaethau a buddiannau economi sylfaenol a ddechreuwyd yn y Rhaglen Ôl-osod er mwyn Optimeiddio bresennol yn parhau i gael eu datblygu a'u cynnal ar lefel sydd ei hangen er mwyn datblygu'r cyfleoedd i gyflawni yn erbyn ymrwymadau adferiad economaidd gwyrdd y Cabinet. Ymhellach, heb y fath barhad a thwf, bydd y sector busnes, landlordiaid a

pherchnogion preifat yn wynebu anhawster sylweddol i gyflawni targedau datgarboneiddio.

Rhaid ystyried y buddsoddiad mewn SATC ac ôl-osod er mwyn optimeiddio ar draws tai Cymru yn erbyn cefndir buddiannau sylweddol i lesiant, arbedion cost mewn gwasanaethau a thwf economaidd lleol. Gallai buddsoddi mewn dros filiwn o gartrefi y degawd hwn greu enillion economaidd mawr yn ogystal â lleihau ein hallyriadau a lefelau o dlodi tanwydd.

Mae ôl-osod y cartrefi hyn yn fesur ataliol sylfaenol oherwydd mae'n ceisio gwella effeithlonrwydd ynni cartrefi er mwyn lleihau eu hallyriadau carbon i helpu Gweinidogion Cymru i gyflawni targedau carbon cyfreithiol rwymol. Bydd ein strategaeth a'n buddsoddiad yn blaenoriaethu tai cymdeithasol, yn dangos arfer orau, yn datblygu cadwyni cyflenwi a sgiliau a fydd yn ysgogi'r farchnad ac yn llywio strategaeth ar gyfer rhaglenni ôl-osod cartrefi perchennog-ddeiliaid. Mae'n ei gwneud yn ofynnol i landlordiaid cymdeithasol, eu tenantiaid, BBaChau, cyrff cyllido a rhanddeiliaid allweddol eraill gydweithio er mwyn cyflawni canlyniadau sydd o fudd i bawb.

Bydd ein buddsoddiad mewn Atgyweiriadau Mawr a Datgarboneiddio Preswyl yn cefnogi'r gwaith o gyflawni'r ymrwymiad yn y Rhaglen Lywodraethu i **“Parhau i wella cartrefi presennol, gan ein helpu i fynd i'r afael â thlodi tanwydd, creu swyddi mawr eu hangen, cyfleoedd hyfforddi a chadwyni cyflenwi”**. Rhaid ystyried y buddsoddiad yn Safonau Ansawdd Tai Cymru ac ôl-osod er mwyn optimeiddio ar draws tai Cymru yn erbyn cefndir buddiannau sylweddol i lesiant, arbedion cost mewn gwasanaethau a thwf economaidd lleol. Gallai buddsoddi mewn dros filiwn o gartrefi y degawd hwn greu enillion economaidd mawr yn ogystal â lleihau ein hallyriadau a lefelau o dlodi tanwydd.

Tai'r Farchnad Dyranid cyfalaf o £10m yn 2022-23, £25m yn 2023-24, a £25m yn 2024-25.

Mae cyllideb ddrafft 2022-23 yn darparu £60m o gyllid cyfalaf dros dair blynedd i'n Cronfa Cartrefi Gwag, er mwyn darparu cyllid grant neu fenthyciad i ailddechrau defnyddio 2,400 o gartrefi gwag anodd. Drwy'r grant hwn, rydym am fynd i'r afael ag eiddo gwag anodd sy'n wag o hyd ac nid dim ond y rhai sy'n wag dros dro (er enghraifft, sydd mewn cyflwr da ac ar y farchnad). Byddwn yn darparu cyllid i dalu costau gwaith adferol fel bod modd byw mewn eiddo eto. Byddwn hefyd yn ystyried a ddylai'r cyllid fod yn amodol ar yr ymgeisydd yn byw yn yr eiddo am 5 mlynedd o leiaf.

Er bod y llywodraeth hon yn ymrwymedig i dai cymdeithasol, mae'r Gweinidog Newid Hinsawdd wedi bod yn glir bod angen parhaus yng Nghymru am dai'r farchnad, sy'n hanfodol i greu safleoedd tai deiliadaeth gymysg er mwyn creu cymunedau gwirioneddol gynaliadwy.

Atodiad A

DARN O BRIF GRŴP GWARIANT NEWID HINSAWDD				
CYLLIDEB ADNODDAU				
PRIF GRŴP GWARIANT	LLINELL WARIANT YN Y GYLLIDEB	Cyllideb Derfynol 2021-22 £000oedd	Newidiadau £000oedd	Cynlluniau Newydd Cyllideb Ddrafft 2022-23 £000oedd
Newid yn yr Hinsawdd	Digartrefedd	21,907	9,240	31,147
	Cyfanswm Camau Gweithredu Atal Digartrefedd	21,907	9,240	31,147
	Polisi Tai	4,884	1,587	6,471
	Grant Cymorth Tai	166,763		166,763
	Cyfanswm Camau Gweithredu Byw'n Annibynnol	171,647	1,587	173,234
	Cyfanswm SPA Polisi Tai	193,554	10,827	204,381
	Diogelwch Adeiladau	3,545	5,000	8,545
	Cyfanswm Camau Gweithredu Diogelwch Adeiladau	3,545	5,000	8,545
	Datgarboneiddio Preswyl	0	773	773
	Cyfanswm Camau Gweithredu Cyflawni Tai o Ansawdd	0	773	773
	Cyfanswm SPA Diogelwch, Rheoliadau a Safonau Tai	3,545	5,773	9,318
	Grant Cyllid Tai	13,100		13,100
	Cyfanswm Camau Gweithredu Cynyddu'r Cyflenwad a'r Dewis o Dai Fforddiadwy	13,100	0	13,100
	Cyllid Refeniw Rhaglen Dai	1,073		1,073
	Cyfanswm Camau Gweithredu Cyllid Refeniw Tai	1,073	0	1,073
	Adfywio	560	1,556	2,116
	Awdurdod Harbwr Caerdydd	5,400		5,400
	Cyfanswm Camau Gweithredu Adfywio	5,960	1,556	7,516
	Cyfanswm SPA Cartrefi a Lleoedd	20,133	1,556	21,689
	Cronfa Rhyddhau Tir ¹	276	1,844	2,120
	Cyfanswm Camau Gweithredu'r Is-adran Tir	276	1,844	2,120
	Cyfanswm SPA'r Is-adran Tir	276	1,844	2,120
	DARN O BRIF GRŴP GWARIANT NEWID HINSAWDD	217,508	20,000	237,508
CYFANSWM Y GYLLIDEB ADNODDAU				

¹ Cyllideb ym Mhrif Grŵp Gwariant Cyllid a Llywodraeth Leol yng Nghyllideb Derfynol 2021-22

DARN O BRIF GRŴP GWARIANT NEWID HINSAWDD

CYLLIDEB GYFALAF

PRIF GRŴP GWARIANT	LLINELL WARIANT YN Y GYLLIDEB	Cyllideb Derfynol 2021-22 £000oedd	Newidiadau £000oedd	Cynlluniau Newydd Cyllideb Ddrafft 2022-23 £000oedd
Newid yn yr Hinsawdd	Rhaglen Addasiadau Brys Sector Rhent Preifat	17,660 0	0 500	17,660 500
	Cyfanswm Camau Gweithredu Byw'n Annibynnol	17,660	500	18,160
	Cyfanswm SPA Polisi Tai	17,660	500	18,160
	Diogelwch Adeiladau	20,000	55,000	75,000
	Cyfanswm Camau Gweithredu Diogelwch Adeiladau	20,000	55,000	75,000
	Lwfans Atgyweiriadau Mawr a Chyllid Bwlch Taliadau Gwaddoli	108,000	0	108,000
	Datgarboneiddio Preswyl ac Ansawdd	0	72,000	72,000
	Cyfanswm Camau Gweithredu Cyflawni Tai o Ansawdd	108,000	72,000	180,000
	Cyfanswm SPA Diogelwch, Rheoliadau a Safonau Tai	128,000	127,000	255,000
	Grant Tai Cymdeithasol	299,999	10,001	310,000
	Tir ar gyfer Tai	0	10,000	10,000
	Cyfanswm Camau Gweithredu Cynyddu'r Cyflenwad a'r Dewis o Dai Fforddiadwy	299,999	20,001	320,000
	Tai'r Farchnad	0	10,000	10,000
	Cymorth Prynu	0	2,000	2,000
	Cyfanswm Camau Gweithredu Cynyddu'r Cyflenwad a'r Dewis o Dai'r Farchnad	0	12,000	12,000
	Cronfa Gofal Integredig	40,000	22,340	62,340
	Cyfanswm Camau Gweithredu'r Gronfa Gofal Integredig	40,000	22,340	62,340
	Adfywio	41,808	-21,808	20,000
	Cyfanswm Adfywio	41,808	-21,808	20,000
	Cyfanswm SPA Cartrefi a Lleoedd	381,807	32,533	414,340
Cronfa Rhyddhau Tir	10,560	-560	10,000	

	Cyfanswm Camau Gweithredu'r Is-adran Tir	10,560	-560	10,000
	Cyfanswm SPA'r Is-adran Tir	10,560	-560	10,000
	DARN O BRIF GRŴP GWARIANT NEWID HINSAWDD CYFANSWM Y GYLLIDEB GYFALAF	538,027	159,473	697,500

**Nid yw ffigurau'r gyllideb yn 21-22 yn cynnwys cyllidebau Cyfalaf Trafodion Ariannol at ddibenion cymharu*